

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE CHRISTO CAPITE|| TOTIVS ECCLESIAE,|| QVINQVE LIBRIS|| explicata.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

Præfatio, De duplici genere hostium Diuinitatis Christi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53845](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53845)

LIBER PRIMVS DE CHRISTO.

PRAEFATIO.

De duplici genere hostium Diuinitatis CHRISTI.

DE ECCLESIA VNIVERSA, qua in terris, in purgatorio, & in caelis est, disputaturus, à Christo summo capite, ac principe Ecclesiae totius, initium faciendum esse duxi. Id enim ordo rerum tractandarum postulare videtur: tametsi nō ignorem, à re omnium grauisima & difficillima principiū me ducere. Nam, ut omittam rei ipsius, de qua nunc agendum est, praestantiam & magnitudinem, quae tantum rebus omnibus, quas deinde tractaturi sumus, antecellit, quantum Ecclesiae Catholicae splendor & amplitudo ab immensa diuini numinis luce & maiestate superatur: Genus certè hostium tam varium ac multiplex in hac concertatione nobis occurrit, ut cum eo reliqui aduersarij nulla ex parte conferri posse

a s videan-

videantur. Siquidem in aliis controuersis, quasi praeliis utrinque indictis & proclamatis, hostes semper habebimus certos, notos, à fronte pugnantes, proprii ducis insignia præferentes.

Iam verò in hac summa, quæ de Christo ipso instituitur, disceptatione, res nobis futura est cum exercitibus duobus, quorum alter ex iis constat, qui se id, quod sunt, hostes atq; aduersarios esse, et signa conferre, atq; aperto Marte pugnare profitentur: Altera est longè maior ex proditoribus & insidiatoribus comparatus, qui partim symbolis, ac nominibus eminentis in castris nostris contra nos armantur: partim in insidiis absconditi delitescunt, ut in medio ardore praelij nos circumueniant, atq; à tergo & lateribus adoriantur.

Et quoniam non parum ad victoriam refert insidias detegere, latebras aperire, ab amicis inimicos secernere, omnium deniq; hostium copias in conspectu habere, operæ pretium esse duxi, antequam ad ipsam dimicationem veniamus, castra hostium lustrare, præcipuorum Ducum nomina recognoscere, atq; ad eos, si fieri poterit, eos nos reuocare, qui castris nobiscum, animo cum aduersariis iuncti, si in hostes tela cõicere videntur, nos interim feriant, & mira arte, quæ pro nobis sumpserant, eadem in nos arma conuertant.

Ordin-

Ordiamur igitur, si placet, ab iis, qui Imperatoris nostri Christi Diuinitatem & Maiestatem oppugnant, & infelicissimo errore non se putant ad vnici Patris gloriam, vt eleganter August. ait, nisi per vnici Filij contumeliam peruenire. In his castris duo sunt agmina, & quasi cornua precipua.

Primi agminis Dux atq; Imperator est MICHAEL SERVETVS Hispanus. is cum esset iuuenis ferox atq; audax, & in scholis Lutheranorum, quibus operã dabat, identidem repeti audiret, verbum Dei non esse Patrum aut Ecclesie explicationi, sed spiritus solius testimonio atque iudicio alligatum, cœpit & ipse spiritum iactare, & eo spiritu admonente mirari, cur Lutherani cum *Q. Seruetij!* Papistis de Ecclesia & Sacramentis tantoperè contenderent, de Christo ipso litem nullam haberent, atque ita cum dissentirent de corpore, de capite conuenirent. Maiora igitur moliri meditans, ac metuens ne atas sibi ad faciendam fidem non parum obsesset, annorum quippe erat solum quinque & viginti, quod atati videbatur deesse, prophetici nominis auctoritate et maiestate compensauit.

Itaq; maxima tetrici spiritus vbertate persuasus, summum se orbis terræ Prophetam nominauit,

uit,

Servetus
 uit, cuius appellationis testem habemus Calu-
 num in lib. 4. institut. cap. 16. Hinc verò prophe-
 tica libertate assumpta, libros illos eodem spiritu
 aspirate effudit, quos inscripsit, *De erroribus Tri-*
nitatis. quorum librorum summa hæc est, nulli
 esse in Deo distinctionē personalem, & Christum
 Dei Filium appellari, quod ex ipsa Dei substantia
 caro eius in utero Virginis concepta & cōforma-
 ta sit; ita paucissimis verbis, & personarum Tri-
 nitatem destruxit cum Sabellio, & Christi na-
 turas confudit, atq; incarnationem sustulit cum
 Eutychete.

Exitum verò si quis requirat, talem Servet-
 us inuenit, qualem eius impietas & scelera po-
 stulabant. Nam in media Geneuensium urbe
 igni traditus, non constanter atq; alacriter, ut
 sancti olim Martyres solebant, sed tam iniquo
 atq; impatienti animo supplicium pertulit, ut
 Caluino ipso teste, qui historiam mortis eius con-
 scripsit, magnis clamoribus, siue, ut ipse ait, ma-
 gno boatu gladium flagitaret. Sed cum in iudi-
 ces planè inexorabiles incidisset, tandē aliquan-
 do est longissimo illo acerbissimoq; dolore con-
 sumptus, Anno, M. D. LV.

Hunc ducem & principem sequuti sunt GE-
 ORGIUS BLANDRATA, PAVLVS AL-
 CIATVS,

CIATVS, LELIVS SOZINVS, FRANCISCVS
 DAVID, & omnis illa Ministrorum colluies,
 qua nunc in Transyluania erroris sui sedem cōsti-
 tuit, & Ecclesiarum cōsentientium titulum sibi
 assumit. qua quidem et publicis disputationibus,
 & libris etiam editis, omnes veteres Patres, om-
 niāq; antiqua Concilia, & ipsum orbē terrarum,
 qui per annos M. D. LXXX. tres in Deo per-
 sonas, duas in Christo naturas credidit, Tritheis-
 mi damnare, Sophisticas accusare, atq; ad An-
 tichristum reiicere impudentissimè audet.

ALTERIVS agminis princeps est VALEN-
 TIVS GENTILIS Italus. Hic primū
 studio rerum nouarum ex patria sua Consentia
 Geneuam ad Calvinum venit, fama Calviniana
 eruditionis, vt ipse dicebat, in primis permotus,
 sed non diu inter discipulos, atq; auditores se nu-
 merari passus est: cum enim & ipse spiritu abun-
 daret, & aequè ac Seruetus molestè ferret, quòd
 Ecclesia reformata adhuc in fide Trinitatis cum
 Papistis conuenirent, nec tamen Serueti discipu-
 lus dici, aut spiritum suum spiritui eius subicere
 dignaretur, nouam excogitauit sentētiam, qua,
 & cum Seruetiana non consentiret, et tamen pe-
 nitus à Catholica discreparet.

Itaq; asseruit, veram esse in Deo nō modò per-
 sona-

sonarum, sed etiam naturarum Trinitatem, sic
 ut tres sint diuini, ac sempiterni spiritus, essen-
 tiali numero differentes. Quae sententia Philopo-
 ni quondam fuisse dicitur, si vera sunt, quae de
 eius erroribus Suidas & Nicephorus scripta reli-
 querunt. Hunc igitur lapidem primum Valenti-
 nus offendit, sed cum animaduerneret hanc Do-
 ctorum Trinitatem non posse ex diuinis literis illa
 ratione defendi, cum nihil in Scripturis frequen-
 tius inculcetur, ac repetatur, quam unum & so-
 lum esse Deum, extra quem, prater quem, ante
 quem, post quem, cum quo nullus omnino sit alius
 Deus; mutata sententia paulatim ad Arianismum
 delapsus est. Nam ut ex variis confessionibus &
 prothesibus eius, quae in manibus sunt, cognosci
 potest, Dei Patris proprium esse statuit, ut unus &
 solus appelletur Deus, eumque solum esse illum sum-
 mum, atque altissimum Deum, quem nobis passim
 sacra litera predicant; Atque hunc eundem solum
 Patrem esse ipsam veram essentiam, et naturam
 Diuinitatis. Porro Filium et Spiritum S. non esse
 essentiam diuinam, sed essentiae proles, & proles
 ipsa essentia longè inferiores, atque, ut ipse loqui-
 tur, pro modulo generationis, vel propagationis
 definitas, atque circumscriptas.

Cum igitur ille Geneuae ab insano illo spiritu im-
 pulsus,

pulsus, in renouando Arianismo occupatus esset, interim ab alio spiritu Caluinus agitur, ut se Valentino opponat, sic inter se demonibus colludentibus: Valentinus fit reus harseos apud tribunal heretici magistratus, ubi metuens Valentinus Caluini seueritatē, & ad memoriā reuocans incendium illud formidolosum, quo in eadē vrbe, eodē auctore Caluino, Seruetus paulò antè perierat, ut tempori seruiret, errorem se suū agnoscere simulauit. Itaq; ex sententia Iudicū ad pœnitentiā publicā damnatus, depositis vestibus, solo excepto indusio, nudis pedibus, detecto capite, faciem accensam manu gestans, praeunte pracone, totam urbem sic obiuit: deinde à magistratu supplicem veniā petiit, librū ipse suum in ignem abiecit, ac iure iurando promisit, non abiturū se Geneua, nisi prius à magistratu veniā impetraret.

Sed praclarus iste Apostolus Arianus, postquā tam insigni palinodia & inconstantia renascentem Arianismum decorauerat, voluit etiam eundem ornare periurio. Quare Geneua clanculum se proripuit, & cū apud Gallos, Heluetios, Polonos, aliasq; gentes Arianismum suum propagare conatus esset, & ad primum periurium, alterum ac tertium addidisset, tandem anno vndecimo à morte Serueti apud Bernam Heluetio-

rum

rum à Zuinglianis cōprehensus, & capitis damnatus, meritas suæ temeritatis pœnas dedit, qui tametsi, dum in vinculis & carcere seruabatur, se Martyrem primum suæ sectæ esse iactaret, ac diceret, Martyres ceteros pro Christi gloria mortuos, se autem primū omnium pro eminentia Dei Patris mortē oppetere, tamen, ubi nūcium mortis accepit, ita expauit atque expalluit, ut omnes omnino aditus supplicij euadēdi quaeserit, pœnitentus etiam doctrinam suam contemnere, si iudicum animos inflectere potuisset. Exstant acta publica Geneuensium in caussa Valentini, necnon integra historia de supplicio eiusdem à Bernensibus Pastore conscripta. Ex quibus hæc pauca, quæ sunt commemorata, collegimus.

Neg, verò feliciorē exitum sortiti sunt Gentilis Symmistæ atque Collegæ, *Matthæus GRIBALDVS*, *Franciscus LISMANINVS*, atque alij, de quibus multa Theodorus Beza, præfatus ad librum Caluini aduersus Gentilem. Siquidem *GRIBALDVS*, peste correptus, atq; ab omnibus desertus, ut canis interiit. *LISMANINVS* Apostata Franciscanus in puteum semet precipitē dedit. *Franciscus DAVID* in vinculis agens, & in amentiam ac furorem versus ex hac vita migravit. Vnus est *IACOBVS PALAEOLOGVS*

Vide eorum 3 Tractat. Theolog. epist. 81 pag. 295

qui singulari Dei benignitate, Anno M. D. LXXXIII. in vrbe Roma post multas disputationes, & colloquia, tandem ad sanitatem rediit, & omnibus erroribus publicè reuocatis Ecclesie Dei reconciliatus est. Reliqui parentis sui Arij probrosam mortem imitati infelicissimè perierunt.

PORRO genus hoc hominum tam apertè, tam liberè, tam audacter, tam impudenter Arianismum, uel eo peiorem Paulianismum, renouat, ut ipse GENTILIS trium personarum eiusdem essentia Trinitatem, nouum idolum, turrin Babel, Deum fictitium ac Sophisticum appellare non dubitauerit; Gregorius PAVLVS unam Dei essentiam, siue unum Deum in tribus personis, *Satana stratagemata esse dixerit*; Michaël SERVETVS (quod certè horret animus cogitare) *Cerberum tricipitem, & tricorporem, Gerionem sacrosanctam Trinitatem appellaue- rit*; Georgius NIGER Symbolum Athanasii, *Satanasii Symbolum appellandum censuerit*; In publico colloquio Petricouia habito, Poloni Ministri Nicanum Concilium improbauerint; Athanasium, Augustinum, aliosq; Patres Catholicos repudiauerint; Constantinum, Gratianum, Theodosium, pios Imperatores vituperauerint;

b

& con-

T. B.
Trinitas?

& contrà, dolere se dixerint propter casum Ari
 discipulorum in eodem Concilio damnatorum, ac
 demùm amplissimè laudauerint tam ipsum Ari
 rium, discipulosq; eius, quàm Constantium Ce
 sareum fautorem Arianorum: Deniq; Franciscus
 David (vt ex epistola Blandrata refertur in con
 futatione iudicij Polonicarum Ecclesiarum) et
 usque progressus fuerit, vt diceret, sepeliendum
 esse Euangelium, & reuertendum ad Moysen, ad
 legem, & ad circumcisiõem: Moysen, & Moysi do
 ctrinam esse lineam rectam; Christum autè Ie
 sūm, & eius doctrinam indirectam. Neq; hoc
 solum & scriptis, sed etiã depictis tabellis fidei
 suam toti orbi terrarum testatã esse voluerunt.

Prodiit enim nuper tabula ex ipsorum offi
 cina, in qua Ecclesia Catholica instar magni aedi
 ficij depicta cernitur, in cuius tecto Lutherus se
 det cum suis, tegulasq; & lateres longè prouicit.
 Inde nudato iam tecto Zuinglius cum cohorte
 Sacramentariorum parietes magna vi demoli
 ri pergit: sed ad fundamentum eruendum, at
 que ad eò domum totam funditùs euertendam
 ipsi Tritheista, nouiq; Ariani armati malleis, &
 ligonibus, omnique genere ferramentorum dili
 genter incumbunt, obliti videlicet Euangeli
 cam illam, atque fidelissimam Christi vocem: Et
 super

super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. *Sed de prioribus hostium copiis satis multa, ni fallor, dicta sunt.*

V E N I A M V S ad posteriores. Rem magnam ac penè incredibilem dicturus sum, sed nolo mihi prius fidem haberi, quàm rem totam solis luce clariorem effecero. *Consurgunt hoc tempore undique Lutherani, Brentiani, Melancthonici, Zuingliani, Calvinistæ aduersus Thristeistas: per omnem Germaniam, Galliam, Poloniam, libri volitant contra Seruetum, contra Gentilem, contra Blandratam, contra Gregorium Paulum, contra Ministros in Polonia atque Hungaria, vel Arianos, vel Samosatenos; nouam hanc doctrinam, quasi signum quoddam in medio propositum confodiunt telis librorum suorum. Ex Geneua, Calvinus & Beza; Ex VVittenberga, Philippus Melancthon; Ex Tiguro, Simlerus ac Bullingerus; Ex Berna, Benedictus Aretius; Ex Lipsia, Alexander Alesius; Ex Marpurgo, Andreas Hyperius; Ex Polonia, Stanislaus Sarnicius; Ex Hungaria, Petrus Melius. Aliis ex hocis Ioannes VVigandus, Iacobus Schegkius, Franciscus Stancarus, & quis non? Atque hi omnes cum*

Papists de Trinitate sentire, sex prima Concilio venerari, veteres Patres cum honore recipere Sabellium, Samosatenum, Arium, Nestorium, Eutychetem, omnesq; hæreticos detestari se dicunt. Quis igitur non mirabitur, si tam ipsos, quàm eos, quos ipsi pro magistris, & quasi Prophetis colunt, Erasmus, ac Lutherum, vel Arianos, vel Sabellianos, vel Nestorianos, vel Eutychianos fuisse, demonstrare potuerit?

Incipiamus ab ERASMO, quem Hungarici Ministri, in eo libro quem anno M. D. LXXVII. Ioanni Regi obtulerunt, præcursorem Prophetæ sui Serueti non sine causa nominaverunt. Erasmus igitur in scholiis Tomi III. epistolarum sancti Hieronymi, Arianos dicit non tam hæresim docuisse, quàm schismata fecisse, cum essent illi nostris numero ferè pares, eloquentia doctrinâque superiores. En patronum egregium Arianorum, qui ab hæresi illos vindicat, & doctiores Catholicis facit. quid restabat aliud, nisi ut Arianos Catholicos, & Catholicos hæreticos diceret? Sed pergamus ad alia.

Præfatione in libros Hilarij: Audemus (inquit Erasmus) Spiritum sanctum appellare Deum

Deum, quod veteres ausi non sunt. O mendacium incredibile! Nōne Hilarius ipse, in quem præfari, ad finem librorum de Trinitate Spiritum sanctum rem creatam esse negat? & si res creata non est, quid aliud, quæso, quàm Deus est? Nōne Athanasius in disputatione cum Ari-
o; Basilii libro de Spiritu sancto, cap. 16. Nazianzenus oratione in Heronem; Didymus in primo de Spiritu sancto; Ambrosius lib. 3. de Spiritu sancto, cap. 2. Augustinus lib. 1. contra Maximinum; Nyssenensis in lib. quod Spiritus sanctus sit Deus, & ceteri Patres omnes, & clarissimè & frequentissimè Spiritum sanctum Deum nominant? Sed cetera videamus.

Annotatione in illud Roman. 9. Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Mirum est quid non agat Erasmus, quò se non vertat, quid non moliatur, ut hoc telum de manibus nobis extorqueat. Primam vocem (Deus) supposititiam vult videri. Deinde ait, hunc locum non esse efficacem ad reuincendos Arianos. Denique sic optimè exponi posse docet, ut post illa verba; Ex quibus est Christus secundum carnem; interposito puncto, sequatur actio gratiarum, super omnia Deus, videli-

b 3 cet

cet Pater, sit benedictus in secula. An poterat manifestius Arianam causam suscipere defendendam?

Annotatione ad illud Ephes. 5. In regno Christi & Dei; Verum, inquit, id aliàs admonuimus, Patrem ex consuetudine sermonis Apostolici significari, quoties Deus absolutè nominatur. At hoc cùm fauet Arianis plurimum, tum est falsum apertissimè. Certè enim, ut alia interim loca præteream, Actor. 20. cùm Paulus ait: Regere Ecclesiam Dei quam acquisiuit sanguine suo, non Patrem sed filium Deum absolutè vocat.

Annotatione item ad illud Philip. 2. Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, Primum cum Maximino Ariano exponit, Non vsurpauit sibi cum Deo æqualitatem: Deinde addit, Scio magnos auctores, Hilarium, Augustinum, ut ceteros taceam, sic interpretari; Non rapinam arbitratus est, quòd esset æqualis Deo: Nam quod erat naturæ, non potuit esse rapinæ. cùm esset in forma Dei, hoc est, cùm verè esset Deus. atque hanc præcipuam habent clauam, qua conficiantur Ariani, qui solum Patrem verè volunt esse Deum. atqui si veris agere fas est,

est, quid magni tribuit Paulus Christo, si cum Deus esset natura, intellexit id non esse rapinæ, hoc est, nouit seipsum? Illud autem compertum est, nusquam maiorem vim fieri Scripturis sacris, quàm ubi cum hæreticis agentes nihil non detorquemus ad victoriam, tametsi non video quid hic locus propriè faciat aduersus Arianos. *Quærote, Erasme, si mercedem ab Arianis accepisses, poterásne diligentius causam illorum agere? Augustini Catholicam explicationem refellis, Maximini Arianam amplecteris. Hunc locum præcipuam esse clauam Catholicorum contra Arium non negas, & tamen hanc ipsam clauam nihil valere dicis; quid ergo restat, ut dicas, nisi meliorè esse causam Arianorum; quàm Catholicorum? Quid si tuam illam Annotationem his addamus, quam fecisti ad postremum caput epistolæ primæ sancti Ioannis? nõne eo loco totis viribus contendis verba Domini? Ego & Pater vnum sumus, & illa discipuli, & hi tres vnum sunt, non de vnitæte nature, cum omnibus Patribus, sed de vinculo charitatis, cum Arianis, intelligi debere? & in operibus sancti Augustini ad marginem libri primi contra Maximinum, ubi vna atque eadem asseritur*

De natura, quis notationem illam adiecit, non una numero, nisi Erasmus? & quid manifestius dixerunt unquam Tritheita?

Lutherus? Sed mittamus Erasmus, atque ad Lutherum veniamus. Martinus igitur Lutherus contra Iacobum Latomum scribens; Anima mea inquit, odit hoc verbum $\theta\upsilon\omicron\varsigma\omicron\theta$. Quid, quaeso, vel sentiret, vel diceret aliud Arius, si ab inferis nunc existeret? Nam tota illa tragedia, quae Ecclesiam tot annis miserè vexavit, ac vastavit, propter hanc unam vocem excitata est; cum Patres Catholici nihil aliud suis libris, & Conciliis conarentur, quàm hanc sententiam stabilire, quae Christum hominison Patri esse docet. Hæretici contra nihil aliud decem conciliabulis suis, igni quoque, & ferro, armis, & exercitibus molerentur, quàm vocem hanc eandem abolere.

Sed audiamus inauditam calumniã, & mendacium eiusdem Lutheri. In eodem contra Latomum libro affirmat, hanc ipsam vocem sancto Hieronymo displicuisse, quod nescio quid venenitate latere in syllabis arbitraretur. Neg, hoc Luthe- ro per incogitantiam, aut lapsum calami excidisse putemus; id enim rursus repetit in libro de Conciliis in hæc verba: Sanctus Hieronymus vehemēter perturbatus lamentabiles literas

ras scribebat ad Episcopum Romanum Damasum, & cupiebat expungi vocabulum ὁμοούσιος. *Quid faciemus hominibus istis, qui causam non queunt tueri suam, nisi fraudibus & mendaciis? Nam S. Hieronymus eo loco, quem Lutherus adducit, qui est in epistola priore ad Damasum de hypostasibus, in voce hypostasis, non in voce homousios, venenum latere dicit, quod ea vox ambigua sit, & tam personam, quam substantiam significare possit. Tantumque abest, ut S. Hieronymo vox homousios displicuerit, ut potius solo metu, ne ea vox nobis eriperetur ab Arianis, tres hypostases dicere formidauerit. Itaque epistolam totam in hæc verba concludit: Obtestor beatitudinem tuam per crucifixum, mundi salutem, per homousion Trinitatem, ut mihi epistolis tuis siue tacendarum, siue dicendarum hypostaseon detur auctoritas.*

Quid, quod non solum nomen homousios, sed etiam nomen Trinitatis Lutheri displicuit, & ex Germanorum precibus illam precandi formulam submouit. Sancta Trinitas, vnus Deus, miscrere nobis!

Quid, quod non solum Ario, sed etiam Nestorio & Eutychemi plurimum Lutherus fauit?

b s Nam

Nam in magnis postillis, in concione de natali Domini, imperitos quosdam ait Christum facere hominem omnipotentem. Quid autem est aliud, non esse Christum hominem omnipotentem, quàm non esse Christum hominem Deum, sed duas esse in Christo personas, ut quondam impius haresiarcha Nestorius predicavit? In libro verò de Conciliis, parte secunda. Mihi, inquit, paulò antè negotium fuit cum Nestorianis, qui pertinacissimè contra me disputabant, quod diuinitas Christi non posset pati. Et infra: Oportet, inquit, dici, hic homo Christus, hæc caro & sanguis condidit cælum & terram. Certè nomina diuinitatis & carnis, nomina sunt naturarum non personarum. ergo si Lutherò diuinitas patitur, si caro cælum & terram condidit, quis non videat à Lutherò Christi naturas, cum Eutyche te confundi?

Ac, ut propensionem animi Lutheri in hos duos summos haresiarchas planius perspiciamus, in illo eodem de Conciliis libro, Nestorium & Eutychetem ex inscitia solum aliqua, & in modo loquendi lapsos dicit: nam alioqui utriq; zelum bonum, animum syncerum, & fidem rectam tribuit. Totam verò caussam tumultus, & tragediarum

diarum illo tempore excitatarum, in Episcopos Catholicos, Leonē videlicet, & Cyrillum refert, & eò vsq; tandem progreditur, ut dicat vereri se, ne in extremo iudicio aliqui heretici sedeant iudices; & Episcopi, qui eos in Concilio damnauerunt, in aeternum pereant, tantum non aperte dicens, Nestorium & Eutychetem cum Christo iudices futuros; sanctos verò Cyrillum & Leonem, in aeternum perituros. Non vacat mihi hæc portenta exagitare, nec est opus, cum ipsa per se satis aperte clament. Vnum tantum addam; Si Nestorius zelum tam bonum, & animum tam syncerum habuit, cur, ut Euagrius refert lib. 1. cap. 7. historiae suae, viuenti Nestorio linguam totam vermes diuinitus immissi tam horribiliter corroserunt?

Tranſeamus ad Melanchthonem. PHILIPPVS MELANCHTHON in locis communibus anno XXXIX. in lucem editis, fol. 8. Necesse est, inquit, in Filio aliquid esse diuinæ naturæ. Et rursus fol. 10. Necesse est in Christo aliquam esse diuinam naturam. Et in locis anni XLV. fol. 35. de Spiritu sancto verba faciens: Testatur, inquit, per Ioëlem Deus non mitti creatam agitationem, sed aliquid essentiae Dei: Necesse est autem personam

sonam esse distinctam, quæ est aliquid Dei, & tamen non est Pater. Philippo igitur, aut multa sunt nature diuina, & habent quod uolunt noui Tritheista, aut certè multa sunt partes diuina nature, quæ est antiqua illa hæresis, aliquanto Ariana absurdior: de qua sic olim Augustinus in libro de hæres. cap. 74. Est, inquit, alia hæresis quæ triformem sic asserit Deum, ut quædam pars eius sit Pater, quædam Filius, quædam Spiritus sanctus. Porro in locis eiusdem anni XLV. idem Philippus: Non est quidem, inquit, lacerata aut mortua diuina natura, sed fuit obediens Patri, quicuit, cessit iræ æterni Patris. Quid clarius pro Ariana hæresi dici poterat? nam si natura diuina Filij, Patri fuit obediens, certè non est una Patris & Filij natura, nec est Deus Filius, Deo Patri equalis. qua sententia nihil incundius noui Ariani audire potuerunt.

Sed iam si placet CALVINVM inspiciamus. Is igitur in libro aduersus Gentilem, in refutatione decimæ protheseos, non ueretur Valentino concedere nomen Dei $\epsilon\zeta\ \omega\epsilon\theta\chi\omega\delta$, id est, per excellentiam quandam soli Patri attribui, at si Pater est per excellentiam Deus, quomodo non maior est Filio? Rursum ibidem affirmat, non est

se ut.

se veritati contrariam sententiam illam Genti-
lis, Deum habuisse vim generandi Filium, ac pro-
pagandi Spiritum sanctum, quia voluit. at Deum
quidem volentem, genuisse Filium, non absurde
dicitur: sed genuisse quia voluit, & quod absur-
dus est, vim habuisse gignendi, quia voluit, quis,
quaso, sanus diceret? ac si Filium suum Deus pro-
pterea genuit, quia voluit, non igitur necessariò
genuit: non est igitur Filius Patri aequalis. Nam
qua ratione fieri potest, ut qui potuit non esse, a-
qualis sit ei, qui necessariò semper est?

Quid, quod in libro eodem idem Calvinus
ait, Filium persone respectu non nisi improprie
creatorem cæli & terra nominari, Patrem au-
tem proprie? quod quid est aliud, quàm Fili-
um redigere in ordinem rerum creatarum? Est
ne hoc defendere, an prodere causam fidei? pa-
trocinari, an prauaricari? hereticum resel-
lere, an cum eo iocari, & ludere? Quid,
quod ibidem ait, impropriam, ac duram esse lo-
cutionem Symboli Nicæni; Deum de Deo, lu-
men de lumine? quod iam olim in Ario apud
S. Vigilium his verbis Athanasius reprehendit.
Proprie Filius, inquit, proprie est Deus de
Deo, lumen de lumine. Iam verò in lib.
Institutionum 2. capit. 14. verba illa Apostoli
Pauli;

Pauli;

Pauli; Tunc & ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia: ad utramque filij naturam, videlicet diuinam & humanam, referenda esse contendit, nec animaduertere potuit aut voluit, non posse naturam diuinam filij Deo Patri subiectam intelligi, quin à Patri natura distincta, & ea longè inferior, atque adeò res creata esse intelligatur. His accedit, quod permulta Scripturæ loca, ac præsertim illud; Ego & Pater vnum sumus, ita Calvinus heretico more exponit, ut noui Samosatensium in publica disputatione de sententia huius loci, Calvinum iudicem appellauerint. Multa restant dicenda, ego tamen breuitati studere cupio; itaque ceterorum errores indicabo potius, quam explicabo.

HENRICVM BVLLINGERVM Zuinglij successorem non puduit scribere in libro de Scriptura & Ecclesiæ auctoritate, tres esse in diuinitate personas; non statu, sed gradu; non substantia, sed forma; non potestate, sed specie differentes. Certè personas diuinas, gradu, forma, & specie esse differentes, vix Ariani ipsi dicere ausi essent.

Iam verò PETRVS MELIUS, is qui in Transyluania pro Lutheranis aduersus Blandratam.

tam, & Franciscum Davidem totos decem dies publicè disputavit, in actione octava sic ait; Scriptura distinguit Filium Dei à filio hominis. Et rursus: Distinguitur, inquit, Filius ille æqualis Patri, ab eo qui non est æqualis.

Quod idem THEODORVS BEZA confirmasse videtur, tum in libro contra Brentium de omnipotentia carnis Christi, tum in altero contra Andream Iacobi, de hypostatica unione duarum in Christo naturarū. ubi apertissimè docet duas esse in Christo hypostaticas uniones, unam carnis cum anima, alteram Dei cum homine. Quod quid est aliud quàm Nestorium iam dudum sepultum ab inferis reuocare?

STANISLAVS SARNICIVS, quem Calvinus in epistolis ad Polonos mirificè laudat, cum in colloquio publico resideret, palàm asseruit, & scribi etiam imperavit, solam diuinam Christi naturam, Pontificem esse & sacerdotem, humanam verò victimam, & sacrificium: ac propterea ratione officij, minorem esse Patre Filium, etiam in natura diuina. Atqui hæc ipsa verba legi possunt apud S. Augustinum in sermone Arianorum, propositione 33. Ita pulchrè nimirum Calvinista, dum Arianos novos oppugnare se dicunt.

cunt, Arianorum veterum & verba, & sententias imitantur.

IACOBVS SCHEGKIVS Brentianus in libro contra Tritheitas tam egregie fidem propagat, ut tamen dici nolit tres esse in Deo hypostases, sed unam tantum cum tribus potentis. At hoc non est vincere Arianos, sed vinci ac debellari à Sabellianis.

IOANNES VVIGANDVS in libro contra Arianos, Lutheri sententiam approbat, & defendit essentiam in diuinis generare, ac generari. Ex qua tamen sententia, velit nolit VVigandus, efficitur aliam Patris, aliam Filij essenturam, cum nihil possit seipsum gignere, nihil à seipso generari possit.

Quid iam de BRENTIO, SCHMIDELINO, KEMNITIO, ac ceteris dicam, qui dum in Christi carnem, omnipotentiam, omnipresenciam, omniaq; diuina attributa conferunt, eam sine dubio cum diuinitate confundunt? Quid item de STANCARO, eiusq; sectatoribus, qui sic ad solum hominem Christum officium Mediatoris referunt, ut duas in Christo personas distinguere, ac ad castra Nestorij transire velle videantur?

Quid

Quid denique de TIGVRINIS, GENĒ-
VENSIBVS QVE Ministris, qui tanto ardore
in Stancarum inuehuntur, vt interim ad scopu-
lum ipsi longè duriozem nauiculam suam alli-
dant? dum enim vtrique natura Christi Media-
toris officia tribuunt, diuinam Christi naturam,
& à Patris natura distinguunt, & rem creatam
cum Arianis faciunt.

QVÆ cum ita sint, vides, credo, Lector,
non minus hoc tempore cum Sabellio, Ario,
Nestorio, Eutychete sentire Seruetum, Genti-
lem, Blandratam, & ceteros qui palàm se eos
sectari ac defendere profitentur, quàm Eras-
mum, Lutherum, Philippum, Calvinum, Bul-
lingerum, Martyrem, Brentium, Bezam, Sar-
nicium, Schegkium, VVigandum, aliosq; omnes
qui eosdem se odisse ac detestari vociferantur.
Sed si verè, & ex animo eos execrarentur, non
possent etiam ipsi se doctrinamq; suam non exe-
crari, cum id sanè negare non possint, se illis ad
progreduendum in castra Arianorum non mo-
do occasionem aliquam dedisse, sed etiam portam
latissimam patefecisse.

Quid enim, queso, Lutherani & Calvinistæ
respondeant, si cum eis ita agant Tritheistæ. Cur
nos filios vestros tanto furore, parentes, ve-
xatis?

xatis? Cur ferro & igni persequimini quos genuistis? Cur tam iniquo animo Euangelij vestri fructus colligitis? Nulli certè ex Papistis Ariani sunt, sed quotquot Ariani sumus, ex vobis, Lutherani & Calvinista omnes produimus. A vobis sanè, non à Papistis didicimus, nihil omnino credendum esse quod expressè in sanctis literis non habeatur. Quia verò homoussion, Trinitatem, essentiam, personam, relationem, proprietatem, in Scripturis expressè non legimus, hæc omnia damnare coacti sumus. A vobis didicimus, neque Patrum, neque Conciliorum, neque totius Ecclesie, sed solius spiritus acquiescendum esse iudicio. Nobis autem hoc spiritus dicat, nec possumus salua conscientia aliud credere, vel dicere. A vobis didicimus, Papam Antichristum, Episcopos, Monachos, Papistas denique omnes ad Antichristi membra pertinere. Quis autem credat Antichristum de Christo rectè credere? ab Antichristo verum Christum predicari? ergo si nobis constare vellemus, alium Christum querere debuimus. A vobis denique, non à Papistis, didicimus, diuinitatem filij Patri obedire, illi sacrificare, & pati, & mori posse, aliq; sexcenta generis eiusdem. ex quibus profectò, nisi stipites essemus, omnia, quæ nunc docemus, collige-

colligere debuimus. *Quid ad hæc respondere debeant Lutherani, ipsis cogitandum relinquemus.*

Nos verò quæ nostræ partes sunt, Deo bene iuvante, operam dabimus, ut hæc tam blasphema, & horribilia dogmata, quæ fidem Christianam funditus evertunt, quæq; ad Mahumetismum viam sternunt, ac muniunt, quàm accuratissimè ac luculentissimè fieri potest, refellamus.

Ordo Disputationis de Christo.

Quinque erunt partes huius disputationis.

PRIMA, de Diuinitate Christi. SECUNDA, de Distinctione personali à Patre & Spiritu sancto. TERTIA, de Carne, siue Incarnatione Domini. QUARTA, de Anima eiusdem. QUINTA, de Officio Mediatoris.

Ordo primæ quæstionis, quæ est; An Christus sit vnus numero Deus cum Patre & Spiritu sancto.

Quæstio hæc prima & maxima est inter omnes quæstiones de Christo. Habebit autem partes sex. Primò, explicanda erit sententia novorum Samosatensium, qui Seruetum sequuntur. Secundo, explicanda est sententia novorum Aria-

norum, qui sequuntur Valentinum Gentilem. Tertio, probandum est unam esse numero veram diuinitatem, siue unum tantum esse verum Deum. Quarto, Christum esse illum ipsum verum Deum. Quinto, Spiritum sanctum esse illum eundem verum Deum. Hinc enim sequitur, Christum esse unum numero Deum cum Patre & Spiritu sancto. Nam quod Pater sit verus Deus, omnes fatentur. Sexto, soluenda sunt omnes obiectiones aduersariorum.

CAPVT